

Täysistunto

Tiistai 26.9.2017 klo 14.00—22.06

18. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 124/2017 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Maria Lohela: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 18. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan on annettava lausunto.

Keskustelu

21.46 **Ilmari Nurminen sd:** Arvoisa puhemies! Tämä työttömyysturvan aktiivimalli tarkoittaa siis sitä, että työttömän pitäisi olla käytännössä viikkotyössä tai viisi päivää työllistämistä edistävissä palveluissa. Jos ei näin ole, niin työttömyysturvaa leikataan seuraavalta kolmelta kuukaudelta 4,65 prosenttia. Haluankin tuoda tässä puheenvuorossani muutamia ongelmakohtia, mitä hallituksen esitykseen liittyy.

Ehkä tärkein ja perimmäinen syy tähän, että en hyväksy tätä, on, että tässä ei ymmärretä työttömyyden moninaisia syitä, mistä työttömyys johtuu. Tämä on osa työttömien kyykyttämistä, mitä monet edellä olevat esitykset ovat jo olleet.

Ensinnäkin tässä edellytetään työllistämistä edistävissä palveluissa olemista, ja kuitenkin ei ole mitään velvoitetta tarjota työttömille näitä palveluita. Eli työttömän ulkopuolelta johtuvista syistä voi olla, että työtön ei pääse palveluihin, minkä johdosta häneltä sitten leikataan tukea.

Toisaalta näen, että tämä myös lisää kannustinloukkuja ja byrokratiaa. Esityksessä tode- taankin, että toimeentulotukimenot tulevat kasvamaan.

Lisäksi kiinnittäisin huomiota siihen, että tämä kohdistuu moniin jo valmiiksi huonossa ja heikommassa asemassa oleviin ihmisiin ja syrjäytymisvaarassa oleviin, joilla on jo nyt iso kynnys päästä keikkatyöhön ja silpputyöhön ja vaikeuksia saada lyhytaikaista työtä. Eli tämä ei ole heidän kohdallaan oikea tapa aktivoida, ja tämä saattaa monien kohdalla myös olla jopa mahdoton toimenpide, joka ajaa tähän leikkaukseen.

Toisaalta nostaisin esille myös, että jo nyt, jos tekee muutaman päivän töitä, 300 euron suojaosuus saattaa ylittyä. Ongelmana on, syntyykö pätkätyöttömyysmarkkinat.

Mutta nämä olivat näitä, ja jatketaan myöhemmin keskustelua.

21.48 **Anna Kontula vas:** Arvoisa puhemies! Aktiivimalli sisältää ratkaisevan väärinym- märryksen työttömyyden luonteesta, mikäli esityksen tarkoituksena on todella lisätä työl- lisyyttä, työttömien työllistymistä sirpaletoihin, niin kuin esityksessä väitetään. Jos työtön henkilö menee päiväksi töihin, hän ansaitsee matalapalkka-alallakin yli 60 euroa, jos ei ole

Pöytäkirjan asiakohta PTK 93/2017 vp

toimeentulotuella. Tämä on siis se summa, joka hänelle jää verojen jälkeen käteen. Jos hän ei mene töihin, hän aktiivimallissa menettäisi tämän 60 euroa ja sen lisäksi päivärahaa noin 30 euroa. Esitys siis olettaa, että meillä on jossakin työttömiä, joille 90 euron menetys on niin paljon suurempi uhka kuin 60 euron menetys, että he tämän takia ratkaisevasti muuttavat käyttäytymistään. Näin siitä huolimatta, että paljon suuremmat sanktiot eivät tähän asti ole siihen johtaneet.

No miksi sanktiot eivät toimi? Koska syy työllistymättömyyteen ei ole taloudellisen kannusteen puutteessa. Syynä työllistymättömyyteen voi olla yksinkertaisesti se, että työtä ei ole tarjolla. Tällöin aktiivimalli ei asiaa millään lailla korjaa. Syynä työllistymättömyyteen voi olla se, että työtä on mutta tarjolla oleva työ on sellaista, jota työtön ei esimerkiksi terveysrajoitteiden vuoksi voi ottaa vastaan. Meillä on paljon työttömiä henkilöitä, jotka voisivat työllistyä erilaisilla järjestelyillä ja jotka sen takia ovat meidän työttömyystilastoissamme mutta jotka eivät kykene työllistymään niille palvelualojen sirpaletyömarkkinoille, joilla on hyvin vähän mahdollisuutta suunnitella työkeikkoja yksilöllisistä tarpeista ja terveysrajoitteista käsin. Tähän ongelmaan aktiivimalli ei vastaa millään lailla. Kolmas syy siihen, minkä takia työtön ei työllisty, on se, että työtä on tarjolla mutta sosiaaliturva-byrokratian vuoksi sitä ei uskalleta tehdä. Näiltä osin aktiivimalli pikemminkin vaikuttaa kielteisesti, ei suinkaan myönteisesti, ihmisten työhaluihin, sillä se pahentaa entisestään sitä byrokratialoukkua, joka jo tällä hetkellä on kohtuuton.

Tämän ratkaisevan väärinymmärryksen lisäksi aktiivimalliin liittyy myös eräitä muita ongelmia, joiden vuoksi esitys on oman sisäisen logiikkansa mukaan mahdoton. Esityksessä ei kerrota, miten työrajoitteinen osoittaa perustellun syyn olla työllistymättä tilanteessa, jossa velvoite ei kohdistu mihinkään nimenomaiseen työpaikkaan. Tähän asti työvelvoite on toiminut niin, että TE-toimistosta lähetetään työosoitus johonkin nimenomaiseen työpaikkaan, ja jos työttömällä on jokin sellainen rajoite, että hän ei pysty tätä työtä ottamaan vastaan — esimerkiksi silmäsairaus, joka edellyttää valojen himmentämistä, johonka kyseisessä työpaikassa ei ole mahdollisuutta — hän toimittaa tästä rajoitteesta B-lausunnon TE-toimistoon ja selviää sillä sanktioita. Nyt tässä aktiivimallissa ajatellaan, että silloin jos työtön ei ole työllistynyt mihinkään, hän on ikään kuin kieltäytynyt kaikista maailman tai ainakin oman työssäkäyntialueensa työpaikoista, ja hänen on mahdotonta toimittaa sellaista lääkärinlausuntoa, joka osoittaisi hänet syyttömäksi tähän rikokseen. Tämä on yksi niistä keskeisistä ongelmista, minkä takia on hyvä, että tämä käy myös perustuslakivaliokunnassa.

Toinen iso käytännön ongelma, johonka edustaja Nurminen jo viittasikin, on se, että tämä aloite lisää toimeentulotuen käyttöä. Eli se ei pelkästään lisää työttömyysturvabyrokratiaa työttömyysturvajärjestelmän sisällä, vaan sen lisäksi se tuo toimeentulotukibyrokratian piiriin uusia henkilöitä, mikä moninkertaistaa tätä byrokratialoukkuvaikutusta entisestään. Tällaisenaan se on tokikin selkeää jatkoa 1990-luvulta alkaneelle linjalle, jossa tarve työttömien piiskaamiseen on niin vahva, että yhä uutta kuripolitiikkaa toteutetaan kansantalouden kustannuksella, vaikka jo tällä hetkellä tiedetään, että sillä ei ole myönteisiä vaikutuksia.

Kolmas keskeinen iso ongelma on, että hallituksen esityksessä esitetään työvoimapolitiiset toimenpiteet ikään kuin tasavertaisena vaihtoehtona työpaikalle niille henkilöille, jotka eivät työtä löydä. Tässä on ajatusvirhe, koska henkilö ei voi samalla tavalla itsenäisesti etsiskellä työvoimapolitiittisia toimenpiteitä, kun hän etsii työpaikkaa, vaan työvoimapolitiiset toimenpiteet tulevat aina viranomaispäätöksen ja -ohjauksen kautta. Tämä viran-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 93/2017 vp

omaisreitti on jo nyt sanktioitu kovemmalla sanktiolla kuin mitä nyt aktiivimalli tässä esittää, eli jos kieltäydyt työvoimapolitiittisista toimenpiteistä, pahimmillaan menetät paitsi työttömyysturvan myös toimeentulotuestasi 40 prosenttia määrääjäksi. Sen rinnalla aktiivimallin pelote on täysin turha.

No, mikä sitten toimii, jos ihmisiä halutaan työttömyyden aikana sirpaletöihin? Me tiedämme, että 300 euron suojaosa on toiminut erinomaisesti. Minulla on vahva aavistus, että myös byrokratian helpottaminen toimisi. TE-työntekijöiden saavutettavuus silloin, kun työttömällä on tarve kysyä jotain asiaa, voisi auttaa kummasti, samoin ennakkopäätösjärjestelmä epäselviin tapauksiin, jolloinka saisit tietää ennen kuin teet jonkun liikkeen, jotta tämä sanktioihin vai palkintoon, ja tokikin työttömien koulutuksen helpottaminen.

Esityksessä aktiivimallista kysymykseksi jää vain, eikö hallitus ymmärrä työttömyydestä yhtään mitään vai onko esityksen tosiasiallisena tavoitteena jokin muu, esimerkiksi työttömyysturvan leikkaus kohdentaen sen työttömien sisälläkin siihen kaikkein haavoittuvimpaan ja vähiten puolustuskyvyttömään ryhmään. Jos on niin, olisi reilua myös esittää asia parlamentille niin.

21.56 Sanna Marin sd: Arvoisa puhemies! Nyt käsittelyssä oleva työttömyysturvan aktiivimalli jatkaa hallituksen politiikkaa, jossa työttömyys nähdään yksilöiden omana syynä, ei työpaikkojen vähydestä ja työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmista johtuvana asiana. Juuri tämä on aktiivimallin keskeisimpiä heikkouksia. Tiivistetysti voidaan todeta, että aktiivimallista uhkaa tulla pikemminkin työttömyysturvaa heikentävä ja byrokratiaa lisäävä kiristys työttömien ihmisten arkeen kuin malli, joka lisäisi aidosti aktiivisuutta ja työllistymisen mahdollisuuksia. Esityksen keskeiset ongelmat liittyvätkin työttömien toimeentulon heikennyksiin sekä siihen, ettei työttömän oma aktiivisuus välttämättä riitä etuuden turvaamiseen. Aktiivisuusedellytyksen täyttymiseen vaikuttavat olennaisesti tarjolla olevien työpaikkojen määrä ja laatu sekä TE-toimistojen mahdollisuudet tarjota palkkatuetta työtä tai työllistymistä edistäviä palveluja. Työllistymismahdollisuuksien ja työllistämispalvelujen osalta on puolestaan suurta vaihtelua alueittain ja paikkakunnittain. Myös työllistymistä edistävään palveluun osallistumisessa ja palveluiden kestossa on eroja. Mikäli aktiivisuusedellytys ei täyty, on vaikutus peruspäivärahaan ja työmarkkinatukea saavan etuuteen ilman korotusosia noin 32 euroa kuukaudessa ja ansiopäivärahaan keskimäärin noin 66 euroa kuukaudessa. Sanktio on tuntuva pienituloiselle työttömälle.

Arvoisa puhemies! Asiantuntijalausunnoissa esityksen tavoitetta eli aktiivisuuden lisäämistä pidettiin kannatettavana. Myös SDP pitää tavoitetta aktiivisuuden lisäämisestä kannatettavana. Sen sijaan yhdymme lausunnonantajien huoleen siitä, ettei nyt esitetty malli tue tätä tavoitetta tarkoituksenmukaisella tavalla. Asiantuntijat olivatkin hallituksen esitykseen nähden eri mieltä siitä, millaisilla keinoilla työttömyysetuuden saajien aktiivisuutta tulisi tukea. Useissa lausunnoissa katsottiin, että aktiivimallin ulottaminen työmarkkinatuen saajiin tarkoittaa käytännössä etuuden tason automaattista leikkaamista pysyvästi tai vähintäänkin pitkäaikaisesti. Lisäksi monissa lausunnoissa katsottiin, ettei malli kohtele työttömyysetuuden saajia tasa-arvoisesti työllistämismahdollisuuksien alueellisten erojen vuoksi. Lausunnoissa katsottiin myös, että ammattialakohtaiset mahdollisuudet työllistyä lyhytkestoisesti vaihtelevat niin suuresti, että myös tästä erosta syntyy epätasa-arvoa työttömyysetuuden saajien kesken.

Arvoisa puhemies! Aktiivimalli ei ole istuvan hallituksen ensimmäinen työttömien asemaa kiristävä toimenpide, vaan työttömien toimeentuloa on leikattu jo aiemmin. Työttö-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 93/2017 vp

myysturvaa on heikennetty muun muassa indeksileikkausten ja -jäädytysten myötä, ja lisäksi sekä peruspäivärahan että ansiosidonnaisen työttömyysturvan kestoja on lyhennetty merkittävästi ja esimerkiksi korotusosia on poistettu. Myös yleisen asumistuen tasoa ollaan jälleen heikentämässä. Kehitys on huolestuttavaa, sillä esimerkiksi Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitean mukaan suomalaisen työmarkkinatuen ja peruspäivärahan taso on nykyiselläänkin riittämätön. Hallituksen esityksen mukaan aktiivimalli lisää sekä asumistuen että toimeentulotuen tarvetta usealla miljoonalla eurolla. On huomattava, että toimeentulotuki osaltaan pudottaa ihmisen loukkuun, josta työllistyminen lyhytkestoiseen työhön ei käytännössä kannata.

Koska malli kohtelee ihmisiä eriarvoisesti, etenkin asuinpaikasta riippuen, on käytännössä kyseessä työttömyysturvan leikkaus. Jos avoimia työpaikkoja ja työllisyyspalveluja ei ole riittävästi tarjolla, on työttömän hyvin vaikea täyttää häneltä vaadittua aktiivisuusedellytystä. Työttömien ahdinkoa syventää myös se, että työllisyysmäärärahoja on leikattu reilulla kolmanneksella vuoden 2015 tasosta.

Arvoisa puhemies! Aktiivimalli näyttää työttömien ihmisten näkökulmasta lähinnä työttömyysturvan heikennykseltä, ei aktiivisuuteen kannustavalta tai sitä tukevalta mallilta. Sen sijaan, että mietitään uusia keinoja työttömien ihmisten käyttämiseen ja etuuksien leikkaamiseen näennäisen aktivoinnin varjolla, tulisi hallituksen satsata järkevään työllisyyspolitiikkaan, sosiaaliturvaan liittyvän byrokratian purkuun ja esimerkiksi työttömien ihmisten osaamisen päivittämiseen uudelleen kouluttautumista tukemalla.

22.01 Sami Savio ps: Arvoisa puhemies! Vaalikauden alkupuoliskolla toteutetut mittavat tuloveronalennukset vaikuttivat osaltaan työttömyyden vähenemiseen. Nämä veronalennukset olivat hallituksen vastaantulo työntekijäosapuolelle, joka kiky-sopimuksen myötä jousti erittäin merkittävästi työehdoistaan, ja hyvät tulokset on myös nähty. Veronalennukset ja muut kannusteet helpottavat työllistymistä erityisesti aloilla, joilla käteenjäävät tulot olisivat muutoin niukat ja muuttaminen varsinkin pääkaupunkiseudulle hankalaa.

Valitettavasti hallitus ei kuitenkaan aio alentaa korkeaa työttömyyttä pelkästään kannusteita käyttäen, ja esimerkki siitä on nyt tämä hallituksen eduskunnalle jättämä ja käsiteltävänä oleva esitys työttömyysturvan aktiivimallista. Ellei työnhakija ole ollut kolmen kuukauden tarkastelujakson aikana riittävän monta päivää työssä tai sitä vastaavassa aktivoinnissa, alenisi hänen työttömyyskorvauksensa jopa lähes 5 prosentilla. Korvauksen alenemiseen ei vaikuttaisi se, kuinka aktiivisesti työtön on hakenut töitä, vaan ainoastaan se, onko hän työllistynyt. Tämä on mielestäni selkeä epäkohta, varsinkin kun TE-toimistot eivät voi tarjota työtä kaikille hakijoille.

Arvoisa puhemies! Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriössä valmistellaan erillistä aktiivisen työnhaun mallia, joka pakottaisi työttömän henkilön hakemaan työpaikkaa keskimäärin noin kerran viikossa pitkän karenssin uhalla riippumatta siitä, onko henkilön kotiseudulla soveltuvia avoimia työpaikkoja edes tarjolla. Varsinkin pienyrityksille ylisuuresta hakemustulvasta voi tulla rasite ja hakemusmenettelystä aiheutua pelkkää ylimääräistä byrokratiaa.

Arvoisa puhemies! Kahden vaativan velvoitekokonaisuuden käyttöönotto tuntuukin monia työttömiä kohtaan varsin raskaalta toimenpiteeltä, kun satojatuhansia ihmisiä on yhä työttömänä. Hallituksen tuleekin ehdottomasti vielä harkita kahta mainittua aktivointimallia uudelleen ja tehdä niistä työttömien kannalta huomattavasti inhimillisempiä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 93/2017 vp

22.03 **Ilmari Nurminen sd:** Arvoisa puhemies! Tosiaan aktiivimalli on osa politiikkaa, kuten Marin totesi, jossa työttömyysturvaa on heikennetty jo monella eri tavalla. Kuten edustaja Saviokin toi esille, tätä niin sanottua karenssipakettia, jossa esitettiin, että tiettyssä määrääjassa työttömiä veloitetaan tekemään tietty määrä työhakemuksia, vietiin rinta rinnan tämän aktiivimallin kanssa ainakin aiemmin, mutta nyt se on jäänyt johonkin. Olisin kin, jos ministeri olisi ollut paikalla, kysynyt, millä aikataululla tätä veloitepakettia vietään eteenpäin ja koska se tulee. On kuitenkin selvää, että tämä aktiivimalli tällaisenaan tulee lisäämään työttömien ahdinkoa, ja jos tähän otetaan vielä lisäksi tämä kaavailtu karenssipaketti, niin se on erittäin huono.

Sitten edustaja Kontula nosti esille, että pitäisi saada perustuslakivaliokunnalta jonkinlaista lausuntoa. Kannatan näitä perusteltuja, mitä toitte esille, että on hyvä saada.

22.04 **Anna Kontula vas:** Arvoisa puhemies! Jo tällä hetkellä meidän työttömyysturvaan liittyvä lainsäädäntö on niin monimutkainen, että edes meidän virkailijat eivät pysty sitä yhdenmukaisesti tulkitsemaan ympäri Suomen, saati että työttömät itse, edes ne korkeakoulutetut työttömät, saati ne kouluttamattomat työttömät, pystyisivät ymmärtämään, mitkä ovat heidän oikeutensa, mitkä ovat heidän velvollisuutensa: jos minä liikun tuohon suuntaan tuon verran, niin miten minulle käy.

Minä olen todella huolissani siitä, että tätä jo nyt varsin kafkamaista järjestelmää entisestään sotketaan vielä päällekkäisillä sanktiojärjestelmillä, jotka johtavat siihen, että se vähäinenkin järjen hiven, joka siellä vielä on, katoaa lopullisesti. Se ei voi olla mitenkään oikeusvaltiossa kohtuullista. Minä olen melkoisen varma, että jos niistä ihmisistä, jotka lakia säättävät, vähän useampi pääsisi testaamaan työttömyysturvajärjestelmää käytännössä, ja vielä tällaisesta prekaarista asemasta käsin, niin meillä pistettäisiin koko työttömyysturvalainsäädännön kirjoittaminen ihan uusiksi. Se on jo nyt kohtuuton.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan on annettava lausunto.